

TERATOLOGINEN TIETOPALVELU – 20 vuotta äidin lääkeneuvontaa

Teratologinen tietopalvelu on valtakunnallinen puhelintietopalvelu, joka perustettiin vuonna 1994. Palveluun voivat ottaa yhteyttä raskautta suunnittelevat tai jo lasta odottavat vanhemmat, terveydenhoitohenkilöstö, apteekit ja tiedotusvälineet. Palvelu vastaa myös imetyksen aikaista lääkitystä koskeviin kyselyihin.

Teratologinen tietopalvelu on valtakunnallinen puhelintietopalvelu, joka vastaa kyselyihin raskauden ja imetyksen aikaisista altistuksista. Palvelu perustettiin vuonna 1994 Väestöliiton perinnöllisyysklinikkaan, ja se toimii nykyään kuntapohjaisella rahoituksella HYKS Akuutissa Myrkytystietokeskuksen alaisuudessa. Palvelu on perustamisestaan lähtien kuulunut aktiivisena jäsenenä Euroopan teratologisten tietopalveluiden verkostoon (European Network of Teratology Information Services, ENTIS).

Palvelun perustamiseen johtavat tekijät juontavat juurensa 1960-luvun alkuun, jolloin talidomidikatastrofin seurauksena tietoisuus lääkkeiden aiheuttamista sikiövaurioista lisääntyi ja valvonta alkoi kehittyä (Malm ja Ritvanen, tässä numerossa).

Neuvonta perustuu tapauskohtaiseen riskinarvioon

Nykyään yli 50 % suomalaisista raskaana olevista naisista käyttää yhtä tai useampaa reseptilääkettä raskauden aikana. On useita tilanteita, joissa äidin sairautta joudutaan hoitamaan lääkkeillä myös raskauden aikana. Valtaosasta lääkkeistä ei ole tarpeeksi tutkimustietoa, jotta voitaisiin arvioida, onko niitä turvallista käyttää raskauden aikana. Kertynyt tieto on usein myös ristiriitaista ja voi joskus johtaa tärkeän lääkkeen lopettamiseen turhan pelon vuoksi.

Teratologisen tietopalvelun keskeiset tavoitteet on kuvattu **taulukossa 1**. Palveluun voivat ottaa yhteyttä raskautta suunnittelevat tai jo lasta odottavat vanhemmat, terveydenhoitohenkilöstö, apteekit ja tiedotusvälineet. Palvelu vastaa myös imetyksen aikaista lääkitystä koskeviin kyselyihin.

Neuvonta perustuu aina uusimpaan tutkimustietoon ja tapauskohtaiseen riskinarvioon. Palvelu ei puutu äidin hoitoon eikä määrää lääkkeitä. Kaikki kyselyt kirjataan palvelun omaan sähköiseen tietokantaan. Tiedon hankintaa varten käytössä on säännöllisesti päivitettävä, kansainvälisten asiantuntijoiden ylläpitämä lääkkeitä ja lisääntymistoksikologiaa koskeva tietokanta. Henkilökuntana ovat kokopäivätoimiset erikoislääkäri, farmaseutti ja kättilö.

Taulukko 1. Teratologisen tietopalvelun tavoitteet.

Asiakkaaseen kohdistuvat tavoitteet

- Sikiövaurioiden primaariehkäisy
- Turhien raskaudenkeskeytysten välttäminen
- Neuvonta, pelon lievitys

Terveydenhuoltoon kohdistuvat tavoitteet

- Kuormituksen väheneminen

Tutkimus ja seuranta

- Lääkkeiden sikiöhaitat
- Lääkkeiden käytön seuranta

Useimmiten kysytään keskushermostoon vaikuttavista lääkkeistä

Tietopalveluun tulee yhteydenottoja vuosittain 5 000–6 000. Kyselymäärien jatkuva vuosittainen kasvu tasaantui vuonna 2012, jolloin palvelun verkkosivuille lisättiin tietoa haitallisista altistuksista, yleisten sairauksien ja oireiden hoitoon ja lääkitykseen liittyvistä asioista sekä päihteiden käytöstä. Valtaosa kyselyistä tulee äideiltä (2014: 83 %) ja noin 15 % terveydenhuollon ammattilaisilta, joilta kysymyksiä otetaan vastaan myös sähköpostitse.

Kaikista kyselyistä lähes 90 % koskee lääkkeitä. Ylivoimaisesti eniten kysytään keskushermostoon vaikuttavista lääkkeistä (lähes 30 % kaikista lääkekyselyistä). Seuraavaksi suurin ryhmä ovat hengityselinsairauksien lääkkeet (15 %).

Lääkitys mietittävä jo raskauden suunnitteluvaiheessa

Raskauden suunnitteluvaihetta koskee noin 10 % palveluun tulevista kyselyistä. Sikiön elimet erilaistuvat ensimmäisen raskauskolmanneksen loppuun mennessä, ja alkuraskaus on siten herkkä vaihe epämuodostumien synnyn kannalta. Äidin lääkitus tulisikin miettiä jo raskauden suunnitteluvaiheessa mahdollisimman turvallisiksi myös sikiön kannalta.

Ensimmäinen neuvolakäynti noin 10. raskausviikolla tulee epämuodostumien ennaltaehkäisyn kannalta liian

myöhään. Tietopalvelu panostaakin riskien kartoitukseen ja neuvontaan jo raskauden suunnitteluvaiheessa, ja se on myös tällä tavoin tärkeässä asemassa sikiövaurioiden ilmaantumisen ennaltaehkäisyssä.

Tutkimusta tarvitaan

Tietopalvelu kerää yhdessä muiden Euroopan ja Pohjois-Amerikan tietopalveluiden kanssa tutkimustietoa lääkkeiden sikiövaikutuksista noudattaen yhtenäistä tiedonkeruukäytäntöä. Yhteistyö muiden teratologisten tietokeskusten kanssa mahdollistaa sen, että materiaalia on riittävästi tutkimustarkoitusta varten.

Uusimmat yhteistyössä tehdyt tutkimukset koskevat varoajan sisällä tapahtuneeseen metotreksaattialtistukseen liittyviä riskejä, duloksetiinia, mirtatsapiinia, pregabaliinia ja TNF-alfa-salpaajia. Teratologinen tietopalvelu tekee läheistä yhteistyötä tutkimuksen osalta myös Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Raskaus ja lääke -projektin kanssa (www.thl.fi). ■

Kirjallisuutta

Einarson A, ym. Rates of major malformations in infants following exposure to duloxetine during pregnancy: a preliminary report. J Clin Psychiatry 2012; 73: 1471.

Weber-Schoendorfer C, ym. Pregnancy outcome after methotrexate treatment for rheumatic disease prior to or during early pregnancy: a prospective multicenter cohort study. Arthritis Rheumatol 2014; 66: 1101–10.

Teratologinen tietopalvelu

Avoimna arkisin klo 9–12
puh. 09 4717 6500

Lisätietoa toiminnasta:

www.hus.fi > Sairaanhoito > Sairaanhoitopalvelut > Teratologinen tietopalvelu

Lääkärit ja terveydenhoitajat voivat tarvittaessa ottaa yhteyttä myös puhelinajan ulkopuolella arkisin (vaihe 09 4711) tai sähköpostitse (heli.malm@hus.fi).

